

Jerzy Treder

Słowniczek kaszubsko-polski

Acta Cassubiana 2, 316-321

2000

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SŁOWNICZEK KASZUBSKO-POLSKI

- apartny - specjalny, osobny
badéra - badacz
bëlaczëzna - kaszubszczyzna bylacząca
bôczënk - uwaga
butno - poza domem; na zewnątrz; z butna - na zewnątrz
butnowi - zewnętrzny, jawny
cësk - nacisk, wpływ
cëznik - cudzość
cëzostówny - obcy
chëbny - oszukańczy
clusiles *zob.* kluzylny
cona - strefa
copny - tylny
dba - pogląd
degeneracëjô - przekształcenie
dérowny - ciągły, trwały
dobëtnik - zdobywca
docëga - domysł, przypuszczenie
dostac - zwyciężyć, przeważyć
dowodzëzna - dowodzenie, dowody
dozdrzenië - obserwacja
dzejowi - historyczny
fabrikat - wytwór, produkt
faktor - czynnik
fertëczny - gotowy
gardlany - gardłowy
gón - skłonność, tendencja
jawernota - istota, prawdziwość
indiwiduum - jednostka
jedurny - jedyny
jesta - istota, jestestwo
jinaczący - odróżniający
juwernota - podobieństwo
juwerny - tożsamy, podobny
kasznot - mieszanina, miszmasz

kluzylny - zwarty (łac. *clusile*)
kunôszk - końcówka
kuńsztowny - sztuczny
kwalitetny - jakościowy
leża - obóz, stronnictwo
leżnosc, leżnota - uwarunkowanie, uzależnienie
lēbi - delikatny, podatny
lēbota - delikatność, podatność
lēgotny - apetyczny, nęcący
lēpny - labialny, wargowy
łómizna - odłam, odgałęzienie
mãtreczny - dokumentalny
miészżzna - mieszanina
miono - termin; imię
mownouczbowi - językoznawczy
mowowiadny - językoznawczy
mowowiedza - językoznawstwo
nadanie - zadanie
nadżib - nagięcie, nachylenie
nalēnizna - napór, wpływ
namienienie - los, koleje
namikac - nasiąkać, wpływać
namiklēna - naleciałość, wpływ
niczny - błahy, marny
niezgara - nienawiść
nocny - północny
norda - północ
nosôrz - nosiciel
obénda - obszar
objimny - szerszy, pojemniejszy
obrzeszny - obligatoryjny, wiążący
obsyga - zasięg, zakres
obzôrk - ogład
odéndzēna - odnoga
opisowi - deskryptywny
orađz - przyczyna
pochwôt - pojęcie

podgābina - podniebienie
 podleżny - drugorzędny
 podszuk - badanie
 podszukac - zbadać
 podszukôcz - badacz
 pomachtóny - chaotyczny
 pomnikowi - zabytkowy
 porénk - wschód
 posobnik - dziedzic
 powtôrzny - wtórny, sekundarny
 pozdrzatk - pogląd, stanowisko
 pozwa - nazwa, określenie
 pōłniē - południe
 przechada - przejście, zmiana
 przēczińca - sprawca
 przędōwnikowi - przymiotnikowy
 przëwleczëna - naleciałość (obca)
 rëmny - przestrzenny
 rëszny - ruchomy
 réźnota - kolejność, następstwo
 rozszlachowanie - rozróżnienie
 rozwola - swawola
 rozwolony - dowolny
 rukoc - hołota, motłoch
 rzeszny - łączący, wspólny
 sadzëc - tworzyć, stanowić
 samozwāk - samogłoska
 scëznieniē - stanie się obcym
 smierdzocho - gderacz, zrzęda
 sonant - samogłoska
 sonantëzna - wokalizm
 spërznic - zbagatelizować
 spolëzna - kolektyw, zbiorowość
 spolëzniiany - kolektywny
 spółzwāk - spółgłoska
 swiāda - sąd
 swiādowac - sądzić

swojizna - właściwość
szczépizna - rozszczepienie, odłam
szlach - ślad, trop
trëchlec - wąpić, truchleć
uczba - nauka, badanie
uczbowi - naukowy, badawczy
udostac - pozyskać, przekonać
udźib - pochylenie, ścieśnienie
urmowi - spontaniczny
usadzëc - utworzyć
usôdzk (słów) - słowotwórstwo
ustów - położenie, sytuacja
uswojony - zasymilowany
uszłosc - przeszłość
uwdarzëc sã - zdarzyć się
uwszedniony - upowszechniony
wałowi - falowy
wasta - pan
welowny - wyborczy
wëbolëwk - żal, ubolewanie
wëdëdac - wymyślić, wydumać
wësłów - wymowa
wiadny - wykształcony, wiedzący
wieczór - zachód
wielëna - ilość, liczba
wielënowi - ilościowy
wigowac sã - wahać się
wiodro - powietrze, pogoda
wkrëjamniony - wtajemniczony
wôrtny - jakościowy
wseczëcé - uczucie
zadzëwowny - zadziwiający
zamionowi - zaimkowy
zamkłosc - zawartość
zanikwic - zachwaścić
zastrzegłi - uwarunkowany
zatôrczac sã - opierać się, trwać

zbieg - pozostałość, resztk
 zdzegwiôrz - przeżuwacz
 zemkli - ściśły
 zestôwk - podsumowanie
 zeszlachowac - zidentyfikować
 zeszlachowny - porównawczy
 zeszlachowóny - spokrewniony
 zgrôwa - tendencja, kierunek
 zgrupczëna - grupa
 zjinaczenië - różnicowanie
 zmiérny - martwy
 znanka - cecha, właściwość
 zortny - jakościowy
 zrzeszëna - połączenie
 zurzmina - grupa
 zwa - nazwa, określenie
 zwënégga - wygrana, zysk
 zwënégowac - wyzyskać, wygrać
 żoch - prąd, rozwój

Nota wydawnicza

1. Rozprawa: J. Baudouin de Courtenay, *Kurzes Resumé der »Kašubischen Frage«*, Archiv für slawische Philologie, Bd. XXVI, Berlin 1904, s. 366-406; przedruk w: J.N. Baudouin de Courtenay, *Dziela wybrane*, t. V, Warszawa 1983, s. 187-222 – nie była tłumaczona na język polski.

2. Tłumaczenie kaszubskie musiało być gotowe już w 1980 r. W jego kontekście powstał artykuł J. Trepczyka *Kaszëbizna*, w którym tłumacz przyjmował za Baudouinem de Courtenay m.in. brak rozwoju *ś ź t d w ś ź ć dź*. Język i ortografia tego artykułu zbliżone są do języka niniejszego tłumaczenia. Przekład jest dosłowny – zachowuje nie tylko układ akapitów, ale poza kilkoma wyjątkami również porządek zdań i wyrazów.

3. Zachowano tutaj język – o nim nieco więcej w osobnym artykule – tekstu Trepczyka, m.in. w zakresie słownictwa (z dodaniem słowniczka) i morfologii, np. końcówki: dop. l.p. dekl. zaimkowo-przymiot. *-ewo/ -éwo* (też zam. *-iwo*), ale samą ortografię dostosowano do dziś obowiązującej (bez liter ñ, ů), np. cel.

l.p. *-imu* obok *-ému* oddano jednolicie jako *-ému*: *kaszëbszczému mownému, každému metodnému*; narząd. l.mn. *-émě* obok *-éma* oddano jako *-imě, -ima*.

Można jeszcze dla przykładu wskazać na ważniejsze zmiany w zakresie pisowni: a) znak *ę* zastąpiono przez *ã*, np. *sã*; b) rozszerzono stosowanie *ě, é*, np. *jiněch, wiôldzěch, czerěnk, czerěje, chcelě, w całoscě; piérwny i obénda* za *obińda*; zmieniono *ni* na *nié*, gdzie trzeba, np. *nié le*, ale *ni może*; c) dodano *-ł* w typie *mógł*. Oczywiście, zmiany dotyczą także interpunkcji oraz pisowni łącznej i rozdzielnej, np. *ni ma, po prówdze, po richtosce*.

Zmiany indywidualne to np. *bądą* na *bãdą*, *bodej* na *bodój*, *lómizna* na *lómizna*, *ostną* itp. na *ostóną*, *rozszlachuwa* na *rozszlachiwa* i *zwěnéguwóny* na *zwěnégowóny*, *zczëniony* na *szczëniony*, *wiedne* na *wiedno*. Wyrównano przy tym pewne odstępstwa obecne u Trepczyka, np. *lingualëzacëjô* na *lingualizacëjô*, *słowińcëzna* zam. *słowińczëzna*.

Zmieniono interpunkcję, redukując nieco zbędnych przecinków. Zgodnie z oryginałem zamiast cudzysłowu „ ” dano « ». Rozwinięto skróty: juw. - juwerny, juwerno; tzn. obok to zn. - to znaczy; w.na to obok w.n.t. na *wezmě na to*. W nawiasy kwadratowe [] ujęto „poszerzenia” autora, zwykle objaśnienia czy tłumaczenia cytatów łacińskich w tekście.

Przypisów u J. Trepczyka nie było. Dopisano wreszcie bibliografię, nieco zmodernizowaną w opisie, wcześniej przez tłumacza tylko bardzo ogólnie zsumowaną.

Jerzy Treder